

Närkontakt med vilda djur

Som viltskådare och djurteknare på heltid i mer än fyrtio år har det blivit en del närkontakter med vilda djur. Många skulle kanske uppfatta dem som hotfulla. Det jag skriver om bygger helt på egna erfarenheter och upplevelser, inte på några vetenskapliga fakta.

AV ROLF SVENSSON (TEXT & ILLUSTRATIONER)

I **Sverige**, där vi har nära till naturen med frihet att genom vår allemansrätt röra oss fritt i skog och mark, finns det stora möjligheter att få se vilda djur.

Närkontakt med vilda djur har under senare år blivit en mera vanlig företeelse för människor både på landet och i tätorter. Tätare populationer av olika arter i våra skogar samt växande städer och samhällen som tar i anspråk orörd natur och jordbruksområden gör att djuren utnyttjar nischer i sitt födosök som de normalt undviker.

Kring människans bostäder finns ofta en både lättåtkomlig och välsmakande föda. Älgar, rådjur och björnar som fått smak på den lättfunna födan förlorar relativt snart respekten för människor.

Kommer vi för nära eller försöker skrämman bort sådana djur, kan djuren göra utfall mot oss. Det är i de flesta fall

Under 1980-talet var det mer regel än undantag att älgar vistades vid huset. En älgdjur kom igen år efter år och gick ogenerat över gräsmattan när barnen lekte i sandlådan. Vid ett tillfälle tog en av pojkarna fram sin träbössa och sa högt pang, pang. Tjuren stannade i steget, vred sitt stora huvud mot pojken för att strax fortsätta ner till saltstenen.

skenanfall

och mest en fråga

om en psykisk kraftmätning – bluff och demonstration.

Även om skenattacken inte är allvarligt menad så kan den utvecklas beroende på hur vi själva betar oss.

Fysiska fördelar

Älgen har ett tydligt kroppsspråk som föregår ett anfall. Djuret faller öronen bakåt och reser raggen vilket förstärker hotet, medan björnar inte lär visa något innan attacken.

Det är lätt att förstå den som blir stressad och får svårt att bedöma situationen rätt vid ett sådant möte. Känner man sig hotad är det en högst oangenäm situation att bli angripen av ett djur.

Risken är dock försvinnande liten att djuret fullföljer anfallet. Studerar man viltet i olika situationer, exempelvis vid revir, foderplatser och brunstkamper märker man att själva stridsmomentet gärna undviks. Djuren flyr hellre när det blir stört av fiender, men ser det sig instängt slåss det ibland.

När till exempel en älg förirrat sig in i stadsbebyggelse kan den känna sig trängd och då är det inte heller så konstigt om den gör ruscher mot människor. Halvtama djur som uppehåller sig i samhällen måste behandlas med respekt.

På 1980-talet när vi i Sverige hade en mycket tät älgstam hade min familj och jag ständigt älgar inpå knuten. Intill huset vidtogs flera viltvårdsåtgärder för att locka älgar.

Det hände att fem–sex älgar samtidigt visade upp sig framför mina ateljéfönster.

En älgdjur kunde vi följa i tre år. Han gick åtskilliga gånger över gräsmattan fast mina söner satt i sandlådan något tiotal meter ifrån.

Ur dagboken

”Tidig morgon på hygget nedanför Ulvahallen stöter jag en kviga och en pinnatjur. När älgarna försvunnit hörs en älgdjurs brunstläte från motsatta sidan i mossen. Några kontaktläten från mig, (nu går allt väldigt fort) och knappt hundra meter bort bryter tjuren ut på hygget. Ett snabbt beslut

och

jag sätter

mig helt öppet

på närmaste stubbe.

I galopp kommer nu tjuren farande rakt emot mig och stannar inte förrän endast fem–sex steg skiljer oss åt. Där blir han stående med högburet huvud, djupt inne från älgkroppen hörs svaga grymtningar, samtidigt droppar något från mulen. Från näshålen kommer små rökpuffar vid tjurens häftiga andhämtning, och det ångar från hela älgkroppen i den kyliga morgonluften.

Efter någon minut vänder han värdigt om och går ett tiotal meter, där vänder han ett kvarts varv och börjar röra sig i en cirkel. När tjuren kommer upp snett bakom mig får han vind och som för ett piskrapp kastar tjuren och drar iväg.”

Om jag inte haft tusentals älgmöten genom åren skulle det nog varit svårt att förhålla sig lugn inför denna närkontakt med skogens konung. Många gånger har jag upplevt hur älgar och rådjur börjar röra sig i en cirkel runt. Det har inget med aggressivitet att göra, utan djuret är osäkert och försöker komma under vind för att konstatera vad figuren framför djuret är för något.

På stela ben

Andra dramatiska älgmöten har inträffat under älgens brunstperiod när jag försökt få kontakt genom att härma tjurens brunstläte. Ibland har då tjuren kommit fullt stridsberedd. På vaggande stela ben och med svängande huvudrörelser där tjuren försöker exponera sin hornkrona.

Om tjuren passerat något mindre träd har det hänt att han demonstrationsfejat, ibland tills det bara varit en spretande

Närkontakt med vilda djur

→ pinne kvar av trädet. På cirka tio till tjugometers håll har han blivit stående och fixerat den märkliga figuren som låtit som en älg. Även om tjuven då börjat hänga med öronen har ingen vid något tillfälle visat någon tendens till attack.

De gånger det blivit trubbel med vilda djur har jag själv orsakat situationen. Det har i de flesta fall rört sig om djur som förlorat respekten för människor. Konflikterna har uppstått när jag utnyttjat tillfället för att göra detaljstudier av så kallade halvtama djur. Om älgarna vid sådana attacker varit ute efter att skada mig hade jag inte haft en chans att hinna undan eller ta skydd.

Ytterst få djur angriper av lust att göra skada. Den erfarenhet jag fått genom åren är att vi människor har någon mystisk makt över djuren, där gränsen vid en konfrontation rör sig om några meter.

I krissituationer har jag alltid låtit djuret bestämma och förhållit mig i princip stilla. Man ska aldrig börja springa, vilket säkert kan utlösa ett helt annat beteende från djuret som får det psykologiska övertaget.

Ingen "skyddad verkstad"

Om flertalet djur i vår fauna haft en mer aggressiv läggning vore tillbud och olyckor i vår natur än vanligare än idag. Många människor har nog helt ovetande vid bärplockning haft sina händer några decimeter från en huggorm som tagit skydd under någon tuva. Skulle huggormar i alla lägen valt att försvara sig skulle många fler människor bli bitna.

Ett normalt vilt djur flyr i de flesta fall, men kan bli aggressivt om det märker att det inte kan hålla undan en förföljare. Visst kan en hona med små ungar eller ett skadat djur gå till anfall, men långt ifrån alltid. Principen är sådan, stör inte vi viltet stör inte viltet oss.

Naturen är ingen "skyddad verkstad", men det förutsätter att vi uppträder på ett efter omständigheterna så rätt sätt som möjligt. En klok människa sader en gång. Naturen behöver inte människan, men människan behöver naturen. □

En majkväll kom jag gående på en igenväxt basväg när jag fick se en älgko med fjolårskalv. När kalven befann sig cirka femtio meter bort upptäckte den mig. Efter att kalven blivit stående i flera minuter började den sakta gå rakt mot mig. På knappt tjugometers håll stannade den igen. Kalven sänkte huvudet ner utmed marken, tydligen för att få vind, lyfte upp huvudet och med öronen framåtriktade började kalven avancera sakta. Inga tecken tydde på irritation utan mer på nyfikenhet. Kalven sträckte fram mulen mot min vänstra arm, som den försiktigt vidrörde. Kalven ryckte till, tog något steg tillbaka och på knappa två meters håll gick den sakta över stigen upp mot en liten ås och försvann. Detta var enda gången en till synes normal vild älg har vidrört mig.

Grävlingar är alltid intressanta att möta då de kommer i skumrasket på någon stig eller där de går in i en hage och vänder på gamla komockor letande efter daggmask. Märkliga ljud kan då höras från grävlingen där både snörvlande och små grymtningar ingår. Överraskar man grävlingen och kommer nära inpå den kan han blåsa upp sig, se relativt högbent ut och grävlingborsten står då rakt ut. Han får då ett utseende som en jätteigekott. Ofta fnysar han till innan han vänder om och i kort galopp drar bort.

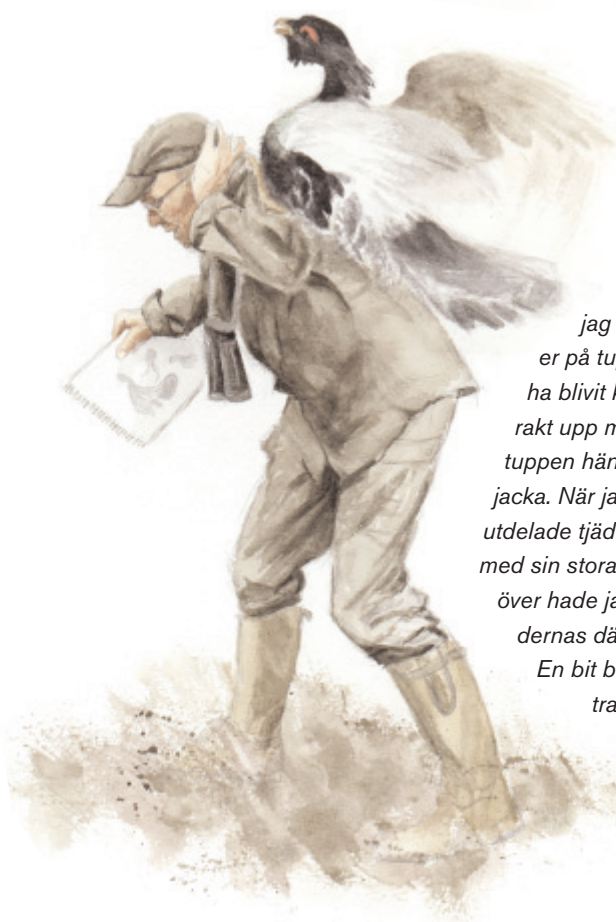

Vid en rådjursjakt

följde jag en vältrampad rådjursstig när helt plötsligt en älgko med två kalvar kom från motsatta hållet. Något tiotal meter bort stannade kon med kalvarna tätt bakom. Älgkons stora blåsvarta ögon stirrade rakt mot mig, öronen vreds i olika riktningar, i kroppen tycks varenda muskel spänd. Kon verkade brydd, tveksam till vad som fanns framför henne. Så gick hon av stigen tog några steg snett emot mig och sänkte huvudet utmed backen, liksom dammsugande den nästan vindstilla luften. Hon ryckte till och blev stående med högt huvud någon sekund innan hon vinklade av stigen. Och så brakade hon iväg med kalvarna nerför sluttningen.

Ett möte med

en spelgalen tjädertupp blev till ett mindre slagsmål där blodvite uppstod när jag försökte göra närstudier på tuppen. Efter att nästan ha blivit knockad när tuppen flög rakt upp mot huvudet på mig blev tuppen hängande i kragen på min jacka. När jag försökte värja mig utdelade tjädertuppen flera hugg med sin stora kroknäbb. När allt var över hade jag några revor på händernas där lite blod sipprade ut. En bit bort intill en massavedstrave satt tuppen och såg något tilltufsad ut.

Ur dagboken:

Där blir han stående med högburet huvud, djupt inne från älgkroppen hörs svaga grymtningar, samtidigt droppar något från mulen. Känner nästan som att jag befinner mig under hakskägget på den ståtliga åttataggaren.

